

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA KU HITIMU KIDATO CHA SITA

121/1

KISWAHILI 1

(Kwa watahiniwa Walioko na Wasiokuwa Shuleni)

Muda: Saa 3

Mwaka: 2024

Maelekezo

1. Karatasi hii ina sehemu A na B zenye jumla ya maswali **nane (8)**.
2. Jibu maswali yote katika sehemu A na maswali **matatu (3)** kutoka sehemu B. Swali la **tano (5)** ni la lazima.
3. Sehemu A ina alama **arobaini (40)** na sehemu B ina alama **sitini (60)**.
4. Zingatia maagizo ya **kila sehemu** na ya **kila swali**.
5. Majibu yote yaandikwe kwa kalamu yenye wino wa **bluu** au **mweusi**.
6. Vifaa vya mawasiliano na vitu vyote visivyoruhusiwa **havitakiwi** katika chumba cha mtihani.
7. Andika **Namba yako ya Mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

SEHEMU A (Alama 40)

Jibu maswali **yote** katika sehemu hii.

1. Soma shairi lifuatalo kwa makini kisha jibu maswali yanayofuata:

Majira pia Nipashe, taarifa nazitoa
Na redio niwabishe, kama ikiwafikia
Majirani niwapashe, jambo nilokusudia
Ndege nimemfungua, wafugaji chukueni.

Ndege nawaelezea, tabia yake murua
Kucheka yake tabia, kununa hakuzoea
Wageni wakiingia, fadhila huwatendea
Ndege nimemfungua, wafugaji chukueni.

Tabia za firauni, hana ninawaapia
Na kuranda mitaani, si yake hiyo tabia
Marafiki wa kihuni, hapendi kuwasikia
Ndege nimemfungua, wafugaji chukueni.

Ni miaka ishirini, mimi nilimfungia
Hakuleta kisirani, kwa balozi kuamua
Wala kugoma jikoni, ugali kunipikia
Ndege nimemfungua, wafugaji chukueni.

Kisa niwaelezeni, tunduni nikamtoa
Msusa nambari wani, kisa si kisa alia
Hilo kosa namba wani, huzuni limenitia
Ndege nimemfungua, wafugaji chukueni.

Lingine lilochangia, tunduni nikamtoa
Kosa sugu nadhania, sijui kama sawia
Kufuga ndege Songea, Sijui kama sawia
Ndege nimemfungua, wafugaji chukueni.

Mara aliposikia, mwingine nimechukua
Tundu akalibomoa, porini akakimbia
Goti nikampigia, katu kanikatalia
Ndege nimemfungua, wafugaji chukueni.

Maswali

- (a) Andika kichwa kinachofaa kwa shairi ulilosoma kwa maneno yasiyozidi matano.
 - (b) Mshairi anapotaja ndege katika shairi hili anamaanisha nini?
 - (c) Taja tabia tatu za ndege anayezungumziwa katika shairi.
 - (d) Eleza maana ya maneno yafuatayo kama yalivyotumika katika shairi ulilosoma.
 - (i) Murua
 - (ii) Firauni
 - (iii) Kisirani
 - (e) Sababu ipi ilimfanya mshairi amfungulie ndege wake aliyekuwa akimpenda?
 - (f) Katika ubeti wa mwisho mwandishi anaeleza ndege alichukizwa na nini?
 - (g) Funzo gani unalipata kutokana na shairi ulilolisoma?
2. Onesha miundo mitano ya kiima na mitano ya kiarifu kwa kutoa mfano kwa kila moja.
 3. Bainisha vishazi katika sentensi zifuatazo, kisha taja aina ya kishazi ulichokibainisha:
 - (a) Mwanafunzi aliyefaulu vizuri amepata ufadhili.
 - (b) Sikukuu ya sabasaba inakaribia mimi nitakwenda uwanjani.
 - (c) Mwanao akililia wembe usimpe.
 - (d) Ungemuona simba ungejificha mapema.
 - (e) Kisima ambacho kimejaa tope tupu wananchi hawakipendi.
 4. Mtumiaji wa lugha ya Kiswahili anapaswa kuzingatia misingi gani? Fafanua kwa ufupi misingi mitano kwa kutumia mfano kwa kila moja.

SEHEMU B (Alama 60)

Jibu maswali **matatu (3)** kutoka sehemu hii. Swali la **tano (5)** ni la lazima.

5. Fafanua sifa sita za tafsiri ya matini za kisayansi na kiteknolojia kwa kutoa mfano kwa kila moja.
6. Andika insha ya maneno yasiyozidi **mia nne** na yasiyopungua **mia tatu na hamsini** kuhusu sababu na athari za ndoa za utotoni.
7. Vyombo vya habari vilikuwa na mchango gani katika kukuza Kiswahili nchini Tanganyika wakati wa ukoloni ? Fafanua kwa kutumia hoja tano.

8. Kamati ya lugha ya Kiswahili ya Afrika Mashariki iliyoanzishwa mwaka 1930 kwa lengo la kukuza na kueneza lugha ya Kiswahili ilikuwa na majukumu mbalimbali. Eleza majukumu sita yaliyotekelezwa na Kamati hiyo.

**JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA KU HITIMU KIDATO CHA SITA**

121/2

KISWAHILI 2

(Kwa watahiniwa Walioko na Wasiokuwa Shuleni)

Muda: Saa 3

Mwaka: 2024

Maelekezo

1. Karatasi hii ina sehemu A na B zenye jumla ya maswali **nane (8)**.
2. Jibu maswali yote katika sehemu A na maswali **matatu (3)** kutoka sehemu B. Swali la **sita (6)** ni la lazima.
3. Zingatia maagizo ya **kila sehemu** na ya **kila swali**.
4. Majibu yote yaandikwe kwa kalamu yenye wino wa **bluu** au **mweusi**.
5. Vifaa vya mawasiliano na vitu vyote visivyoruhusiwa **havitakiwi** katika chumba cha mtihani.
6. Andika **Namba yako ya Mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

SEHEMU A (Alama 40)

Jibu maswali yote katika sehemu hii.

1. Wasanii huongozwa na mbinu mbalimbali katika kutunga kazi za fasihi simulizi. Onesha mbinu nne zinazotumiwa na wasanii katika kutunga igizo kisha tunga igizo fupi linalohusu "Madhara ya ukeketaji."
2. Kwa kutumia mifano, eleza dhana za kifasihi zifuatazo:
 - (a) Visasili
 - (b) Kituo bahari
 - (c) Maghani
 - (d) Muwala
 - (e) Mkarara.

3. Kwa kutoa hoja tano, fafania umuhimu wa nyimbo katika hadithi za fasihi simulizi.

4. Soma matini ifuatayo, kisha bainisha vipengele kumi vya lugha vilivyotumika.

Napenda mahala hapa kwa heba na utukufu wake, amani, ukimya, mkolezo wa ajabu na maumbile yake. Niko kwenye ufuko, nimekaa na gazeti langu li wazi. Sisikii, sioni, ingawa ninatarajia kwa apitaye mbali atadhani kuwa nimezama kwenye habari zilizokuwa kwenye gazeti; kumbe la hasha! Nilivutiwa na uzuri wa mandhari niliyoikabili kwenye mtiririko wa watoto warukao, wapigao mbio na kufukuzana kwenye pepo zipitazo, ziingiazo na zitokazo, kwenye bahari shwari isiyo na shari.

Vindege vionekanavyo vidogo vidogo, vijisamaki vidogo vidogo mashua na ngalawa ziyoyomazo, mbele zilizotia nanga na upepo mwanana unaotekanya hisia za mwili kwenye mazingira timamu kabisa, zilinipa raha ya dunia. Nikapigwa butwaa! Nikaachama. Nikalia huku nimetabasamu. Nikalowa machozi ya furaha. Nikasema "Asiye na mwana aeleke jiwe." Nikapuliza uluzi, nikasawazika.

Kukaa hapa penye ufuko na kutembeza jicho langu kama dira huku nchi kavu na pale baharini kulinipa tajiriba si utani! Upeo wa macho, kule ambako mbingu ilionekana imeshikana na bahari. Mbingu ni bakuli lililofunika shani kubwa ya bahari.

Jua lilikuwa likizama. Na hapo ndipo utukufu wa mandhari haya unatimilika. Mtapanyiko wa rangi mbalimbali, zilizokaliana mchafukoge, zenye kutiwa nakshi na mvuto wa ajabu, nyekundu kwa athari, manjano inayochungulia kijivu, inayoshangilia bluu, imetamakani zambarau, imedokeza nyufa nyembamba za mistari ya fedha inayokoleza. Hakika mkono huu unajua kuchora. Nikajisemea moyoni Maulana! Jalali! Rabana!

Sarifu rangi zote unavyopenda. Sema milima na mabonde ya peponi ndivyo; sema konde ya mafuta na makorongo sawa; sarifu vingine, tazama sasa yule mpiganaji, naye pia ana upanga wake yuko juu ya farasi ikiakisi picha hii kwa jicho lake, ifuate; utaiona imekamilika sura hii hii haina hatima ya tafsiri, ndio maana waandishi na wachoraji wameandika na kuchora usanifu wa mwanadamu au maneno yaliyochorwa kwa ufasaha yanashindwa kukamilisha athari ya kuchwa kwa jua lile na athari ya mnaso wa sumaku; kwa wanaojua kutafsiri kwao wote ni miujiza.

SEHEMU B (Alama 60)

Jibu maswali **matatu (3)** kutoka sehemu hii. Swali la **sita (6)** ni la lazima.

ORODHA YA VITABU

USHAIRI

Kimbunga	-	Haji Gora
Mapenzi Bora	-	Shabani Robert
Chungu Tamu	-	Theobald A. Mvungi
Fungate ya Uhuru	-	Mohamed S. Khatibu.

RIWAYA

Usiku utakapokwisha	-	Mbunda Msokile
Kufikirika	-	Shabani Robert
Mfadhili	-	Hussein Tuwa
Vuta N'kuvute	-	Shafi Adam Shafi

TAMTHILIYA

Kwenye Ukingo wa Thim	-	Ebrahim Hussein
Morani	-	Emmanuel Mbogo
Kivuli Kinaishi	-	Said Mohamed
Nguzo Mama	-	Penina Muhando

5. Tathilitha, tarbia na sabilia ni miundo katika ushairi. Kwa kutumia mifano dhahiri, bainisha jinsi miundo hiyo ilivyotumiwa na washairi katika diwani mbili ulizosoma.
6. Kwa kutumia diwani mbili ulizosoma, eleza wajibu unaotakiwa kwa viongozi ili kukidhi vilio vya watunzi wa mashairi. Toa hoja tatu kwa kila kitabu.
7. "Kuendelea kujadili nafasi ya mwanamke katika jamii ni upotevu wa rasilimali muda." Tathmini kauli hiyo kwa kutoa hoja nne zenye mifano kwa kila kitabu katika riwaya mbili ulizosoma.
8. Bainisha vipengele vya fasihi simulizi vilivyojitokeza katika tamthiliya mbili ulizosoma kwa kutoa hoja nne kwa kila tamthiliya.